

12

L u t t e r s,
ie b
Stahsti no Mahrtna Luttera
un tabs
zaur winna isdarritas
tizzibas = isfkaidroschanas.

Latweescheem par labbu rakstiti
no
D. Krischana Briedrikka Launis,
Grobhines mahjitaja.



Felgawâ 1817.
Gespeests pee J. W. Steffenhagen un dehla.

12

Der Druck dieser Schrift wird unter der Bedingung
bewilligt, daß nach Abdruck und vor dem Debit der-
selben ein Exemplar davon für die Censurcommittée,
eins für das Ministerium der Aufklärung, zwey für
die öffentliche Kaiserliche Bibliothek und eins für
die Kaiserliche Academie der Wissenschaften an die
Censurcommittée eingesandt werden.

Mitau,
am 28ten October 1817.

v. Wichmann,
Kurl. Govv. Schulendirector.



L u t t e r s,

ieb

Stahli no Mahrtina Luttera.

Schi grammatina maksā eefecta 25 Sudr.
Kopekus. Tas auglis, kas no winnas pahrdoh-
schanas lehsees, taps Latwisku fohlas-buhfchanai
Grohbines draudse par labbu walkats; tapehz
ikweens kas pahrafi pahr scho isdohschanas-naudu
maksā, leelu pateizibu nopein, un labbu darbu
buhš darrijis.

Verkaufspreis: 25 Kop. S. M. Bestimmung
des Ertrages: Zum Besten des lettischen Schul-
wesens in Grobin. Was Beförderer des Volks-
unterrichts über den bestimmten Preis darbringen,
wird als großmüthiges Geschenk zu diesem from-
men Zwecke mit Dank angenommen.

Augsta un Schehliga,
Wissu zeeniga Leelmahte!

Ušnemmeet ar mihsu prahtu, kad
Zuhfu Augstibai, schi grammatina
tohp ar pasemmibas gohdu dahwata.
Latweeschu tautai un nabbageem foh-
las-behrneem par labbu ta irr farakstita.
Ar kahdu wahrdu warretu ta jaukaki
tapt puschkota, nekā ar Zuhfu wahrdu,
wiffmihlaka Leelmahte! Jo Zuhš
scho muhsu wallodu wehl prohtat, Zuhš
effat Kursemneeze, ne ween pehz ziltš
un affinim, bet wairak zaur to mahtes-
mihlestibu ar ko Zuhš Sawu tehwi-
semmi, un winnas eemahineekus ar-
ween Sawā firdi effat turrejuschas
un wehl turrat. Tapehz usdrihkstohs,

fcho mannu darbu pee Zuhfu kahjahm
nolikt, fwehti wehledams, lai Deewo
Zuhfu dahrgas deenas ilgi wehl ustur-
retu un ar neskaitamahm simehm Sa-
was augstas shehlastibas aplaimotu.

Schehliga Leelmahte! kamehr
dsihws buhschu, ar wiffleelaku pasem-
mibas prahtu palikschu

Zuhfu Augstibas

paflausigs un peetizzigs kals,

Dr. Kr. W. v. d. Launig.

Groshiné,

23ta seemas-mehnescha deena

1817.

Lai

augsti zeenijamai un shehligai
Leelmahte,

Dorotea no Kursemmes,

muhfu tehwu-semmes wezzai, bet ne
muhfcham ne peemirstamai mahte
un waldbneezei.

Schinnē 1817tā gaddā, mihi latweefchi!
ir trihs gaddu sinteni pagahjufchi, kamehe
ta tizziba, ko ir no Zums leelafais pulks
apleezina, gaismā zeltees fahfufi. Kad
wiffi leeli notikkumi pafaulē, zaur kurreem
fahds labbums zilwefeem nahzis, gan no-
peln, ilgā peemianā stahweht, tad arridsan
fchis notikkums muhfu semmē, lihds kā wif-
fās zittās semmēs, fur muhfu tizzibas beedri
dshwo, ar augstu Deewa flawu basnizās ir
peeminnehts, un 19tā ruddens-
mehnefcha deenā wiffā Kursemmē
fwinnehts tappis. Zif dauds no
Zums fchinnē deenā buhs,
fpreddiki klaufidami, pulku jaunu
sinny no luttera, winna darbeem
un tiffumeem, un teem wezzeem
laifeem, kurrōs wintch dshwoja,
dabbujufchi, un pee fcheem dahrgeem
stahsteem arri dauds apgaismodamas
mahzibas dshirdejufchi! Bet tomehr
ne wiffi no

Jums warrejufchi basnizâ eet; zits arri tohs dſirdetus wahrduſ newarreja galwâ patureeht; zittam gaddahs ahra peemirſchana, un tee pehznahkami, kaſ no ſchihs deenas kaſdu ſinnu dabbuhs, tâ kâ Juhs wehl ſinnat no leeleem Jahneem runnaht, arri kaſrohs ſapraſt, kaſehz winna gan tappuſi ſwehtita. Zalabbad nu, un daſcha zitta labbuma dehl eſ Jums, mihti draugi, iſfu ſtaſtu no Luttera, un wiſſa, ko winſch darrijs un pee- dſihwojis, gribbu rohkâs eedoht, lai to laſſi- dami Juhs neween atminnetut, ko buhſeet baſnizâs dſirdejufchi, bet arridſan weenmehr warretut redſeht, kaſdu leelu gohdu un pa- teizibu winſch no wiſſwehlajahm paaudſehm nopelnijs irr. Schi nu trefcha reise, ka Luttera darbs pa gadduſimteneem tohp pee- minnehts, bet pirma reise, ka latweeſcheem par labbu no winna tohp rakſtôs eeſpeeſts. Mahzajtees ar preeku un Deewa ſlawe- ſchanu, kâ ir Juſfu tauta arween jo wairaf irr apgaiſmojuſees. Ko buhtu gan lihſejis, ja preekſch ſimts gaddeem ſchahdu ſtaſtu kaſds farakſtijis buhtu? Neweens gan drihs

to ne buhtu mahzejis iſlaſſiht. Bet nu eſ ſinnu, ka ſchihs lappinas daudſ rohkâs klubs, un daudſ pahſ tahm preezafees; taſ naht no taſs pawairoſchanas Juſfu atſiſſchanas un gudribas; pahſ to Deewam lihſ ar Jums teifdams, nu ſawu ſtaſtu no Luttera ee- ſahtſchu.

Pirma nodakka.

No teem laikeem preekſch Luttera.

Ja no teem gribbetu Jums ittin pilnigu ſinnu doht, tad gan drihs no teem laikeem taſs pirmas kriſtigu draudſu eezelſchanas zaur Jeſus, muſfu Kunga, Apuſtuleem buhtu jausnem; jo tad ween Juhs ſſaidri atſihtut, ka muſfu kriſtiga tizziba un baſniza pamaſam un nejuhtoht no pirmejas ſſaidribas un ween- teeſibas irr atkrittufi. Bet taſdas ſinnas Jums buhtu pa gaxrahm un gruhtahm; ta- pehz tikſai iſfumâ ſanemſchu, kaſ Jums leeti derr ſinnaht. Trihsſimts gadduſ pehz Jeſus debbes braukſchanas Kriſtus tizzigi

apleezinataji, Keemeru un paganu starpā leelās behdās un neewafchanā dšihwoja; bet kad weens Keemeru Keisars, Konstantihns wahrdā, pats kristigu tizzibu usnehme, tad kristigai draudsei meers un drohschiba radahs pafaulē. Nu zehlehs kristigas basnizas, Deewa zeenifchana notikke ar leelu glistumu un gohdibu, un Asiā un Afrikā, kā Girohpā bija wiffas semmes pilnas no Kristus apleezinatajeem, kas no biskapeem tappe walditi un usraudšiti. Gan kristiga tizziba feschsimts gaddus pehz Jesus peedšimfchanas zaur Mahmuda wiltusmahzi- bahm, un Araberu karra-fpehku, no leelas pusses Asias un Afrikas tappe isdšihā, bet tomehr Girohpē arween jo wairaf paganifkas tautas pee tahs peegreesehs. Nu tas gaddijahs, ka tee biskapi, kas Rohmas pilfarā, Italias semmē, mahjoja, pahr teem zitteem paangstinajahs, un tapehz, ka fwehtais Peh- teris Rohmā pirmu draudsi effohr uszehlis, gribbeja wiffas zittas draudses un wiffus zittus biskapus pahrwaldiht. Tas winneem arri laimejahs, un kaut gan Greekeru basniza

fcheem Rohmas biskapeem padohstees negrib- bedama, ihpafchi atschkibrabs, tā kā ir tag- gad wehl Kreemi un winnu tizzibas beedri no kattolifkas draudses atschkirti, tomehr wif- fas zittas semmes un tautas tam Keemeru biskapam, kā galwneefam, jo deenas jo pa- klaufigi palikke. Tas nu neko nebuhtu fah- dejis, ja fchee biskapi, kas pehz gallā few ween par Papa (t. i. Zehweem), jeb kā mehš fakkam, par Pahwesteem likte nofaukt, buhtu pee peeklahjamas pasemmibas fkladrā fwehtā Ewangeliuma mahzibā un dšihwo- fchanā palikkufchi. Bet tee kahroja, ne ween par garrigeem, bet arri par laizigeem kungeem wiffas pafaules tapt. Gan zaur apdahwinafchanahm tee bija ihpafchigu sem- mes-walstibu dabujufchi, bet ar to wehl naw meerā, tee ar makti dšinnahs, wisseem laizigeem fehnineem un kungeem pawehleht. Keisarus preekfeh teefas aizinaja, fehninu walstis isdallija pehz patifchanas, waldi- neefus eezehle un ismette, kā masus eebuhje- fchus, un nekam ne bij bes winnu sinuas un pawehlefchanas notikt. Zitti biskapi,

teem klaufobt, arri par leeleeem laizigeem kungeem zehlahs; tahs basnizas tappe baggatas, fungi un muischneeki palikke semmi un nabbaggi; neskaitams pulks klosteru, tā no wihriſchkeem, kā ſeewiſchkeem tappe uſtaifihſts, un ar ſemnehm un mantahm apdahwinahſts; dauds ſinti tuhſtofochi zilweki tappe zaur Pahweſtu ſubbinafchanahm us Aſiu karrā nodſihtu prett Arabereem, kas Jeruſalemes piſfatu un tahs ſwehtas weetas, kurrās muhſu Peſtitajs bij dſiwojis, ſawa warrā turreja, lai ſchohs atkal pahwarretu un aiſdſihtu; tahs muichas un mantas tahdu muichneeku, kas no ſcheem ſwehteem, jeb kruſta-karreem ne pahrgahje, palikke gan drihs wiſſas basnizas rohkās; neisteizama mulkiba un beesa prahta aptumfoſchana wiſſu Girohpi ar mahneem un dauds leekahm mahzibahm apklahje; retti kahds mahzeja laſſiht, jo rettaki rakſiht, un tas maſais gudribas ſpoſchuminiſch, kas wehl bija, tikſai kloſterōs un pee basnizas-kungeem ſpihdeja. Tā wiſſa plaſcha paſaule neaiſbildejamā tumſibā un mahnu kalpoſchanā tappe no-

turreta un paſpeesta, lai tikſai wiſſ ſpehſs un labbums teem Rohmas biſkapeem un winnu kalpeem rohkā nahktu. Schee tad arri tee weenigi waldineeki tā meeſigās, kā garrigās leetās bija, un gan ne weens gadduſintens ne aiſgahje, kurrā nebuhtu jaunās un ſweſchadas mahzibas zehluſchees. Baſnizās Deewōs latiniſkā walloodā ween tappe gohdahſts, un tee nabbaggi ſemmi lautini ne wahrdu neſapratte no winnu baſnizas-kungu pahtareem; pee ſwehta wakkarehdeena tappe tas biſkeris jeb wihns wiſſeem atrauts, kas ne bija baſnizas-kungi; neſaprohtama miſſe tappe Jeſus ſwehta meelaſta weetā eezelta; grehki nebij wairs Deewam jaſuhds, bet gabalu-gabbalōs mahzitaja auſis ja-iſteiz, kas laizigas ſrahpes un mohziſchanas par teem uſlikke, no kurrahm atkal ar naudu warreja atpirktees; diweju ſwehtu eeſtahdijumu weetā tappe ſeptini eezelti; preekſch muhſchigās buhſchanas tappe wehl no ihpaſchas preekſchelles, jeb ſlauzama ugguna mahzihts, kurrā dwehſeles tik ilgi tohpohht mohzitas, kamehr zaur miſſeem un dahwanahm atpirktas kluh-

stoh; fwehtu zeenifchana usnahfdama gan drihs par elku=deewibu pahrwehrtahs; ta fwehta jumprawa Maria gan drihs augstaki pahr Deewu tappe turreta, un tà jo prohjam leels pulks tahdu mahzibu un lifkumu tappe uszelt, fo zilweki, prohti tee Pahwesti ar faweem paligeem ween bij isdohmajufchi, un par fristigahm eezelfchanahm teem bailigeem un apmulkinateem zilwekeem usspeede. Turflaht wiffnotat daudsinaja, ka Pahwests newarroht allotees, ka winnu isfakkumi un spreedumi tihra Deewa pateesiba effoht, un tà sinnams neweens nedrihksteja fawu balfe pazelt. Ja kahds tif firdigs bija, tad tam pawiffam flikti isgahje: zeeums jeb nahwe winnu teefcham fagaidija. Ar tahdu garrigu wehriga=buhfchanu tomehr dauds fehnini un gudrineeki labbi ar meeru ne bij, un reisahm tappe daudsinahets, ka basnizas=buhfchanahm pahrraudsifchanas wajjadsetu. Schurp un turp raddahs arri drohfchi wihri, kas gaischakas mahzibas fluddinaja, ka Sprantschu semmè weens, ar wahrdu Waldus, un Beemeru semmè diwi mahzitaji, ar wahrdeem Huff

(jeb Guffis), un Jeronimus. Bet schie diwi pehdigi tappe simts gaddus preeksch luterera, Kostanzes pilfatà, Wahzsemme, fur leela faeefchana no bisfapeem tappe turreta, Deewam par gohdu fadedsinati, un abbeju pakkatdsinneji un klaustitaji ar sohbinu un uguni isdeldeti. Un us tahdu wihsi wiffa prahtiga un labba Deewa atshfchana fristigà draudse buhtu pagallam suddufi, ja Deews pats ne buhtu par to gahdajis, ka ta flaidra Jesus un Bihbeles mahziba ar jaunu spohschumu, tà fakkoht no kappa usmohdinata taptu. Tahm zilweku dwehfelehm, wiffuwairaf Wahzsemme, ta Pahwestu gauhscha speefchana un laupifchana jo deenas jo nepanessama rahdijahs, un zaur to, kà to wezzu walloodu (fo Greekeri, Ebræeri un Reemeri bij runnajufchi) fapraschana atkal fahje pafaulè zeltees un zeenita tapt, labs eefahkums gaddijahs, arri tizzibas=mahzibas apgaisminahst un isflaidroht.

Oßtra nodakka.

No Luttera peedsimschanas un winna
darba fahkuma.

Tas wihrs, kam pehz Deewa prahta
fchis issfaidroschanas darbs pehzgallâ to-
mehr laimejahs, bija Lutters, weens sem-
mas fahrtas zilweks, bet ar firdigu dwehfeli,
ar gaischu prahtu, augstu sinnaſchanu, un leelu
drohfchibu ispuſchfohts. Winna tehws bija
Anfis Lutters, selta un fudraba razzejs, un
winna mahte Magreete Lindemann, kas
Meeres zeemâ, Galkſchu ſemmê dshwoja.
Zeem, Eislebenes pilſatâ, kuru us tirgu bij
braufuſchi, 1483iâ gaddâ dehs peedsimme, kas
paſchâ Mahrtina deenâ, tappe Mahrtins
pakristihts, un fchis irr tas pats flawejams
wihrs, zaur ko Deews tif leelas leetas lizzis
padarriht. Lutters tappe no faweem wezza-
keem tiffuſchi pee flohlaſ turrehts, un ne
ween ar pahrlaeku bahrsibu mahzihts, bet ar-
ridsan nabbadſinſch leelâ truſkumâ dshwoja,
kamehr kahda gohdiga atraitne to jaunekli
fawâ nammâ usnehme un par to gabdaja.

Astotâ padefmitâ gaddâ nogahje winſch jo
augſtakâ flohlâ Erfurtes pilſatâ, kur winſch
fawâ oßtra-defmitâ gaddâ tiffai to pirmu Bi-
beli rohkâ dabbuja. Ee warr redſeht, zif
lohti tobrihd fchi Deewa manta apſſehpta
tappe turreta. Lutters Biblieli ar leelu firds
fahroschanu laſſija, un no teefas fahze
mihlu turreht. Urri leelâ flimmibâ eefritte,
kurrâ jau dohmâja mirt. Bet kahds wezs
baſnizas = kungs, to apmekledams eepreezi-
naja, „ka nemirſchoht un Deews to wehl
par augſtu wihru zelfchoht,“ un fchis wezs
gohda wihrs bij pateefibu runnâjis. To-
mehr Lutters wehl nedohmâja, par mahzitaju
tapt, bet bija wairak us teefas = leetahm un
ſinnahm fawu prahtu pagreesis. Zeerajohht
weenreis notikke, ka winna labbakais draugs
tam pat fahnis no pehrfona noſpehrts tappe
un us weetu palikke. Zaur to tappe Luttera
firds tâ fatreehta, ka winſch flohſtera-
nammâ eegahje, un tâ faweem wezakeem
un raddeem neſinnoht, no paſaules pagal-
lam gribbeja ſchirtees. Schinni flohſteri
bija tam papreekſch itt ſemmi un nezeenigi

darbi jastrahda, lihds kamehr winsch pilnigã wehrtẽ ar zitteem klosterã brahleem eegahje. Rad nu Sakfchu leelskungs, Wridriks, ar pawahrdu, tas gudrais, bija Wittenberges pilfatã jaunu augstu ffohlu, furã studentĩ mahzahs, ustaisjis, un pehz gudreem mahzitajeem apfahret mekleja, tad tappe arri luters fawas leelas atsichanas dehl pee fchihõ augstas ffohlas par mahzitaju likts, un no klosterã fawã 25tã gaddã isgahje. Drihs arridsan tappe par basnizas-fungu eefwehtihõ, un minna spreddiki tuhliht wisseem tohti patikke. Ne ilgi pehz tappe winsch fahdas meklefchanas labbad us Rohmu pee pafchu wirf-bisfapu jeb Pahwestu nofuh-tihõ, un tur winsch wisspirmak dabbuja to palaidufchu, besdeewigu, wiltigu dsihwofchanu to kattolifchu augstu un semmu basnizas-fungu redseht un pasihõ; pah to winsch no fchaufchalahm pahnemts jau eefahje Pahwestu un minna waldifchanu eenihdeht. No Rohmas pahgahjis tappe winsch fawã 29tã gaddã par Dakteru to fwehtu Deewarastu eezelts, un wiffõs tam uswehletõs

darbõs un ammatõs leelu gudribu un peetizibu parahdija. Ap to pafchu laifu weens klosterã-brahlis, jeb muhõs, ar wahrdu Tezzels, zaur wiffu Wahzsemni tã apfahret brauze, fã taggad muhõfu kuptfchi darra, bet fo gan dohmajat, ar fahdu prezzi? Deewamschehl! ar grehku-atlaifchanas grahmatahm, fo par tihru naudõ isdewe. Rohmas pilfatã tobrihõ tappe ta branga Pehtera-basniza buhweta, fas ir taggad wehl stahw un tas leelafais Deewa nams pafaulẽ ir; lai nu Pahwestam pee fchihõ buhwefchanas dauds naudõ eenahku, tad likke winsch tahõ grehku-peedohfchanas-sihmes wiffã pafaulẽ isdoht. Gan arri winnam pulks naudõ fanahje, jo tee laudis bij gan tik mulki, to no zilwekeem pirkt, fo Deews ween no schehlstibas warr tizzigeem un atgreesufcheem zilwekeem dahwinahõ. Jo nu laudis pirke, jo beskaunigi tee wiltigi pahrdewejĩ mettahõ. Schis pats Tezzels, diwi fchkirstus waddija; tai weenã bija minna prezze, tai ohrã tappe ta nauda famesta. Tif fo fahdã pilfatã eebrauzis, tuhliht likke leelu krusu uszett,

pee kurrâ Pahwesta karrogs wihzinajahs, un
 skannâ faulfschanâ fluddinaja, ka pee winna
 warroht atlaischanas dabhuht, neween no
 tahm masahm basnizas pahmahzifchanahm,
 bet arri no wiffleelafahm besdeewibahm, no
 paschahm flepkawibahm, un arri no wehl
 nepadarriteem nahfameem grehkeem. Winna
 atlaischanas = sîhmes, tâ melke winsch, ef-
 soht stipprakas, ka pascha Jesus affinis un
 nopelns, un tik kô nauda schkirstê skannoht,
 tuhliht dwehsele debbesis lezzoht. Tahda
 trakka mahziba dascham gudram zilwekam,
 bet wiffuwairak lutteram prettim bija; gan
 schis tapehz ir grahmatâs, ir spreddikôs lau-
 dis gaischafi mahzija, ir paschu Tezzelu un
 bisepus luhdse, lai tahdu trakku kupschibu at-
 mestu, bet wiff bija pawelti. Tad nu winsch
 tannî 3: tâ ruddens-mehnescha deenâ 1517
 Wittenbergâ pee pils-basnizas dur-
 wim leelu grahmatu ar 95 mahzibahm
 peeßitte, kurrâs no grehku-atlaischanas, no
 Pahwestu spehka un dauds zittahm garri-
 gahm leetahm sawas dohmas isteize, luhg-
 dams, ka ikweens, kam patiftu, tadehl ar

winna nahktu pahrrunnatees; bet kas deme?
 Neeuens neusdrihsteja, tahdâ bailigâ leetâ
 rahditees, un lutters sawu grahmatu ar tahm
 95 mahzibahm pascham Pahwestam aisfuh-
 tija.

Schi deena nu, kurrâ lutters tahdu droh-
 schu darbu padarrija, irr kâ tas eefahfums
 tahs zaur winna pastrahdatas tizzibas = is-
 skaidroschanas usskattama, un minnas pee-
 minna ir nu pehz trihsfims gaddeem wiffâs
 ewangelistâs draudsês atjaunota tappuff.

Trescha nodakka.

Kâ lutters irr Pahwestam atsazzijis.

Redsesim nu, woi un kâ Deews buhs
 jo prohjam palihdsejis tam drohscham lutte-
 ram, kas ittin weens pats bija eefahzis, tohs
 stiprus pamattus tahs Pahwesta walsts kusti-
 naht. Mo pirma galla winnam pascham
 ne prahâ nenahze, Pahwestu kaitinaht, jeb
 winna no fwehta Pehtera eemantotu warru
 aisleegt; jo winsch pats dauds grahmatâs

Pahwestam fawu pasemmibu appakfch wiuna waldifchanas, un paklausibu fohlidams apstiprinaja. To ween isluhdsahs, fa taptu no Bihbeles pahreelinahs, ja wiuna mahzibas nepareisas buhtu. Bet kad tas nemuscham nenotikke, un winnam ar draudeschanam, affahm pawehleschanahm, lai fawas mahzibas atkal atpakal nemtu, un pehz galla ar isflehgfchanu no kristigas draudses ween tappe atbildehts, tad winnam pamafam prahta nahze, fa tas Neemeru bisflaps gan newarretu tas ihstais Kristus weetneeks buht, un tad pehdigi tam us reisi pagallam atfazzija, un jo prohjam klausiht leedsahs. Luttera wahrds un flawa ahri zur wiffu Wahsemmi gahje, un wiuna drohschiba gan drihs wiffseem laudim patikke; bet tee basnizas waldineeki ar tahm jaunahm mahzibahm fatikt newarreja. Tomehr Rohmas wirf = bisflaps dohmaja, tahdu masu mahzitaju, fa Lutters bij, itt drihs pahwarreht; wiufch to likke 1518 us Augsburges pilfatu aizinahs, furp wiufch bija weenu no teem augstakeem basnizas-wirfneekem, ar

wahrdu Rajetans nofubtijs. Schis bija lepnis wihs un Lutteram ar augstibu pawehleja, lai atstahntu no fawahm mahzibahm; bet schis, weenmehr us Bihbeli stihwedamees ne weenu wahrdu nearfauze, un Rajetans itt neko nepadarrjis atkal us Rohmu nogahje. Tapatt arri zits Pahwesta fubtihts, Miltizis wahrda, kaut gan jo lehns un gudris bija, ne ka pirmais, un Tezzeli stipri pahraje, Lutteru newarreja peewest, lai no fawahm mahzibahm atfahptu. 1519ta gadda Leipzigas augsta ffohlta tappe dsitta pahrrunnafchana un strihdeschana starp Luttera un faweem draugeem weena puffed, un ohtra puffed weenu augstu un gudru mahzitaju, kas EEs wahrda bij, pahr dauds basnizas mahzibahm turreta, kas arri nebeidsahs faderrefchana, un nu EEs, kas tanni starpa bija Rohma bijis, 1520ta gadda no turrenes pahrgahje ar affu Pahwesta pawehleschanu, kas Lutteru pagallam pasuddinaja, ja 60 deenas fawas nelabbas mahzibas ne atfauktu un atpakal ne atnemtu. Nu gan buhtu ar nabbagu Lutteru

pagallam bijis, ja winna semmes-tehws, tas gudrais Wridriks, to nebuhtu apfargais. Tas ta Pahwesta strahpes-grahmatu fawâ semmê nemas nelahwe fluddinaht, un zaur to drohschinahs, Lutters pats, 10tâ seemas mehnefcha deenâ 1520tâ gaddâ, kahdâ plazzi preefsch Wittenbergas wahrteem neween scho Pahwestu grahmatu, bet arri wehl zittas uggunt eemette un ar teem wahrdeem fadedsinaja: „Tapehz ka tu effi ta funga „fwehtu nofkundinajis, lai tew muhschigs „ugguns aprihj.“ Zaur to nu Pahwestam pagallam atfazziija.

Zettorta nodalka.

Râ Lutters zectumâ bijis un atkal isgahjis.

Jo nu arri dauds weetahin Luttera grahmatas tappe fadedsinatas, un winsch pats nolammahs, un nolahdehts, jo tee laudis fahze winnam wiffai peekrist. Pee muischneekeem un pilfatôs bija tam pulks draugu, un jau tappe tee grehfu-atlaischanas kuptschi

iskehsiti, flohsteri istukfchinati, un Luttera mahzibas lohti isflawetas un ispaudetas. Tanni 1519tâ gaddâ tappe jauns Wahzu-Keisars zelts, ar wahrdu Kahrliis; tas nu gribbeja schahm Kildahm gallu darriht un Wormes pilfatâ, us triju fungu deenu wiffus leelus fungus no Wahzsemmes faazijnaja. Schee tad arri 1520tâ gaddâ tur leelâ pulkâ fanahze, un arri Pahwests weenu augstu bisfapu turp nofuhstija. Us schi suhdsefchanu prett Lutteru tappe fpreests, lai Lutters pats atnahktu, atbildefchanu doht. Gan winna draugi to negribbeja laist, bishdamees, ka ir winnam ne eetu, kâ Huffam un Jeronimam; bet tas drohschais wihrs atbildeja: „Un ja tur tif dauds welli buhtu „kâ dakflini us jumteem, tomehr eefchu.“ Nogahje arridsan. Wormes pilfatâ nahzis, tappe winsch no fawa semmes-tehwa wehl drohschinahs, un arri zits leelskungs us to teize: „Ja tu ar taifnibu dsennees, tad Deews „tew palihdsehs.“ Nu tappe winsch tai leelâ fahle (jeb istabâ) nowests, fur pats Keisars ar wisseem faweem augsteem fungeem leelâ

spohschumâ fehdeja. Pirmâ deenâ bija bailigs un ismissis, bet ohtrâ jau drohschafu prahtu turreja. Us treppehm fatifkabs winnam wezs farra-obersts, Fronsbbergis wahrda. „Tas tam us kamescheem fidsams, teize: „Muhzin, muhzin, tu taggad tahdu zekku eiji, kahdu es un daudf farra-wirfneeki leelakâ kaufchanâ ne effam gahjufchi. Bet ja tawas dohmas pareifas, tad eij ar mihtu Deewu, un effi drohsch, „Deews tewi ne atstahs.“ Tanni sahlê eegahjis, bes bailehm runnaja un atbildeja, un kad nu arween winnam wirfû speedahs, lai farwas mahzibas atpakkal nemtu, tad pehz gallâ winfch atbildeja: „labbi tad, es flaidribu atfazzifchu. Ne es tam Pahwestam, neds winna basnizas-kungu saeefchanahm tizzu, un es ne fo ne warru, neds gribbu atpakkal nemt, ja es netohpu no Deewa wahrda pahrlëezinahts. Tas newaid labbi, fo darriht, fo sinnama firds nepawehk. Schê stahwu es, es newarru zittadi, Deews lai mannim pallihds, Amen.“ Pehz scheem wahrdem tappe lutters atlaifts, un nu daschadi tappe rau-

dsihts, woi newarretu wehl ar labbu winna prahtu pahrgrohsiht, bet winsch atbildeja kâ Gamaliels, Apustulu darbôs 5, 38. 39. „Irr schis darbs no zilwekeem, tad taps tas isnihzinahts; bet irr tas no Deewa, tad juhs newarreseet to isnihzinaht.“ Ischetras neddelas pehz luttera aisbraufschanas no Wormes pilfata, tappe ta bahrga teefa spreessta: ka lutters, kâ wiltigs mahzitaits, effoht no fristigas draudses ja isflehd, ka turpmak pee tahs paschas strahpes ne weenam brihw neeffoht, winnam mahjas-weetu doht, ka winna mahziba aisleegta un winna grahmatas ugunam janodohd. Tâ nu winsch, kâ wiffu leelakais laundarritaits bija gan drihs nifnaki, ne kâ pee nahwes pasuddinahts.

Bet jau preefch schihs teefas-spreeschanas winna semmes-tehws bija zittadi gahdajis. Lutters farwâ zekâ magkeniht pee farweem raddeem, Meeres zeemâ, pakawejahs, un no teem aisbrauzoht, us reifi peezi jahneeki, wihfigu drehbju dehl nepasihstami, winna rattus apstahdinaja, to ar walti israhwe, un ar winna aulefôs us weenu zeetu pilli no-

fprehje, kas Wartburge fawama, un
 ne tablu no Eifnakas pilfata Sakfchu leel-
 fungam peederreja. Schinni pilli dabbuja
 Lutters Kohfchu kambarinu, grahmatas,
 rakftamus rifkus, muifchneeka brunnu-dreh-
 bes, un tappe no divi jauneem muifchnee-
 keem apdeenehts. Neeuens nefinnaja, kas
 winfch bija, un tã pamafhtinam laudis
 eefahze dohmaht, Dakteru Lutteru effam
 jau nomirufchu. Schinni pilli fehdedams,
 itt kã pasuddis, Lutters tomehr neflinfoja,
 bet ftipri ween ftrahdaja pee fwehtas Bih-
 beles pahrtulkofchanas wahzu-walldã un
 pee daschas zittas labbas grahmatinas, fo
 pafaulã islaide. Zaur to, ka Deewa wahrds
 nu wiffeem rohkãs kua, gudra Deewa atfih-
 fchana ittin fwehtigi laufchu ftarpã zehlehs;
 papreekfch Bihbele latinifkã walldã ween
 bija laffama, un tikkai basnizas-fungeem
 brithw bij, to walkaht; bet nu warreja augfti
 un femmi ar pafchahm azzim redseht, kas
 ranni ftahw. Kamehr nu Lutters fawã
 weentulibã Wartburges pilli fehdeja un raf-
 ftija, atgahje winnam daschas finnas no

mahjahm. Gan jau bija fahkfuchi, Miffes
 nozelt; pee fwehta meelasta tappe jau ir bit-
 leris fneegts; bildes un leeki altari tappe no
 basnizahm ismesti; fpreddiki tappe wahzu
 walldã fazziti, un weens basnizas-fungs,
 Behrtulis Bernhardi, bija pirmais, kas ap-
 prezzejahs. Bet kã jau mehds eet, tee lautini
 par ahtri un ne wiffur ar prahtu dfinnachs,
 tahs wezzas leetas nozelt. Weens, ar
 wahrdu Minzers, ar zitteem beedreem, pa
 dauds fahze pohftiht, un trakkã prahtã dauds
 pilfatõs un femmẽs laudis us dumpju muffi-
 naja, un ar nelabbahm mahzibahm usftub-
 binaja, tã kã zaur winneem leela fajuk-
 fchana zehlahs, kas 1526 ar affins-islee-
 fchanu un farru neshchligi beidsahs. Scho
 laufchu nelabbas pohstifchanas arri Witten-
 berges pilfatã zehlehs, un weens no Luttera
 draugeem, Karlstãs wahrdã, pee tahm pa-
 lihdfigs bija. Bet tas muhfu Lutteram nemaf
 nepatikke; winfch us reisi Wartburges pilli kã
 mukdams atftahje, un wiffeem nedohmajohht,
 atkal Wittenbergã parahdijahs, fur winfch,
 zit fpehdams, fpreddikõs un mahzibãs tohs

trakkus pohstineekus apluffinaja un fadraudaja, un jauku meeru un fahrtibu atkal ustaifija. Tas notikke pawaffaras mehnefi 1522tā gaddā. Tobrihd ta Wormes pasuddinaschanas = teefa jau bija pagallam aismirsta, un lutters drohschibā ween dsihwoja.

Peekta nodakka.

Rā Luttera darbi arween wairak sekmes dabbujuschi.

Ta patti palihdsiba, fo Deews lutteram pee eefahschanas bija dahwanajis, arridsan jo prohjam winna strahdaschanu apfweizinaja. Ittin kā faule lehdama tumfibas pamasam aisdenn un miglu pawahjina, tā arridsan luttera mahzibas jo deenas jo spohschaki paspihdeja. Tee klosteri tappe nozelti, un tee klosteru = brahti jeb muhti no flinkeem maises = ehdejeem par labbeem derrigeem zilwekeem un mahzitajeem pahrwehrtiti, lauschu atsichchana fahze kā no miglas flaidrotees, un wiffas zilweku isdohmaschanas teem itt nebuht wairs ne patikke. Pehz lut-

tera mahzibahm pulks basuizas = fungu flaidru Deewa wahrdu pasluddinaja saprohtamā waldodā, Jesus eestahdijumi tappe flaidribā walfati, un tas jaunais gaischums ne ween pahr leelu daku Wahzsemmes, bet arri Sweedu, Dahnu, Ollenderu un Sprantschu = semmes, stiprōs starrōs spihdeja. Ar wahrdu fakkoht, ta wezza Pahwesta tizziba buhtu kā wezs nams, ahtri, jo ahtri fagrūifi, ja tas Keisars Rahrlis, un tee Pahwesti lihds ar winnu bissapeem, nebuhtu tik nahwigi zihnijuschees, to jaunu mahzibu isdeldeht, un to wezzu stipri usturreht. Luttera wezzais semmes = tehws, Wridriks tas gudrais, arri bija mirris, un winna brahrlis, Jahnis, ar pawaldū: tas pastahwigis bija waldichchanu usnehmis. Schis bija tahds pats prahtigs lungs, kā winna nelaika brahrlis, un fawu stipru rohku tapatt pahr lutteru turreja. 1525 lutters fawas klosteru = drehbes atstahjis, par gaspaschu apnehme Kattrihnu'no Bora, weenu preileni, kas arri no klosteru isgahjusi, lohti labba un prahtiga dwehfele bija. Ar scho winsch pahrleeku

faderrigi un laimigi dšihwoja; bet tomehr ir laulata fahrea famur ammatu bes apnifchanas strahdaja. Salkchu basnizahm par labbu jaunus liffumus norakstija, wiffas draudses pats apfahrt braukdams apmekleja un eerikteja, fohlas ruhpiigi pahrraudsija un jaunus uszehle, un 1529 to masu un leelu Katgismu, fo ir mehs wehl taggad turram un walkajam, farakstija. Sawâ apmeklechanâ winfch daschkahet nobrehzehs pahr to tumfu nefaprafchanu, kurrâ tohs nabagus arrajus atradde, un tas bija wiuna leelafs preeks, kad gaischums wiffur jo deenas jo wairojahs. Tee leeli fungi, kas luteru eenihdeja, labbu brihdi itt kluffu zeete. Nirnberges pilfatâ tee Wahzsemmes leelfungi 1523 atkal fagahje, bet tad 100 fuhdsefchanas Pahwestam nosuhtija, par kurrahm winfch gan buhs galwu krattijis, un kas gaischi rahdija, to wezzu bailumu effam jau suddufchu. Kad nu tas Keisars Kahrli silgu laifu zittas semmes bija bijis, tad winfch us 1530tu gaddu atkal weenu leelu faefchanu Augsburgas pilfatâ fastelleja; to-

mehr preefch fchihš jau fanahze tee leeli fungi Speires pilfatâ, farunnatees. Tur nu tee no kattoliffas tizzibas tahdus liffumus spreede, kas teem luttera draugeem nepatikke un pa gruhteem rahdijahs; tapehz fchee 1529tâ gaddâ 19tâ fultu-mehnescha deenâ ihpafchâ' grahmatâ (fo Protestazioni fauz) fcheem spreedumeem pretti runnaja, un no tahs deenas to wahrdu: Protestanti dabbuja, kas ir taggad wehl wahzu wallodâ no teem tohp bruhkehst, kas kattoliffu tizzibu atstahjuschi. Bet Augsburgâ, fur pats Keisars us to augstu fungu faefchanu atnahze, tahs tizzibas-fchelfchanas no jauna pats pahrraudsicht, tappe preefch Keisara un wiffeem kungeem 25tâ waffaras-mehnescha deenâ 1530, ta jauna tizzibas-apeezinafchanâ preefchdoffita, fo peezi leelfungi, un diwi pilfati bij ar faweem wahrdeem apfihmejuschi, un kurrâ wiffas tizzibas mahzibas tâ faliftas un isstahstitas, fa taggadin wehl lutteriffa draudse tahs apleezina un peenemm. Schi bija no luttera wifflabbaka drauga, Melanctons (tas irr: Melnschmied)

wahrdâ, weena augsti mahzita un rahma
 wihra, farakstita pehz teem tizzibas gabbaleem,
 fo jau agraki Schwabakas, un zittôs wahz-
 semmes pilfatôs bija no Deewa wahrdeem
 isuehmufchi un falikkufchi. Bet pats Lut-
 ters Augsburgâ ne bij, jo winnas semmes-
 tehws to bija zittâ pilfatâ pamettis, lai
 winsch fchoreis ar famu ahtru leelsirdibu
 prettineekus nekaitinat. Somehr Keisars
 un tee kattoliski leelkungi ar fcho luttetiskas
 tizzibas apleezinafchanu meerâ ne bij; ir tee
 kattoliski mahzitaji dabuja weenu rakstu
 preekfchâ laffiht, kurrâ tahs luttetiskas mah-
 zibas nepareisibu gan gribbeja parahdiht; bet
 fchis raksts dauds negeldeja, un kad nu
 fhinni reisē atkal newarreja falihgt, tad Kei-
 sars pehz gallâ to fauzamu luttetisku wiltus-
 mahzibu ohtrâ reisē stipri aisleedse, un pasud-
 dinaja. Tâ heidsahs ta Augsburgas augstu
 kungu fa-eefchana, un nu jau Kattoliski un
 Luttetiski tâ atfchlihrâhs, fa no ta laika
 lihds fcho deenu, wairs newaid faweenofu-
 fchees.

Sesta nodakka.

No Luttera draugeem un paligeem, un
 no zitteem notikkumeem, fas winna
 mahzibai par labbu bij.

Juhs warrat gan dohmahht, mihli laffi-
 taji, fa Lutters nebuhtu spehjis, weens pats
 tahdas leelas leetas isdarriht, ja arri zitti
 zilweki tam nebuhtu, woi par paligeem
 un draugeem, woi par fargeem un aisstah-
 wetajeem bijufchi. Tapehz ir fchee gan no-
 peln, fa juhs winnus pasihhtut, kaut gan
 pa garri iseetu, ja wiffus jums peefaukt
 gribbetu. Tee stipraki draugi Luttera bija
 paschi winna semmes-tehwi, Wridriks un
 Jahnis, jo winsch kâ tahrps buhtu famihhts
 tappis, ja fchee to nebuhtu fargajufchi.
 Tobrihd Salkchu semmē ir ohtris leelkungs
 waldija, Jurgis wahrdâ; fchis mettahs
 Lutteram par leelu eenaidneeku, un fhinni
 faunâ prahtâ palikke, lihds kamehr 1539tâ
 gaddâ nomirre. Bet winna brahlis, Indri-
 kis ar pawahrdu: tas deewabihjigs, tuh-
 liht to jaunu mahzibu ir famâ semmē eezehle,

un ap to paschu laiku dauds leelungi, weens pakkal ohtru wezzas mahzibas atmette. Winnu starpâ irr wehl weens, ar wahrdu Wihlips, (Eſſu leelungs), peeminnams, kas pahre wiſſeem ſirdigi ween Luttera mahzibas aisſtahweja, un ka tas galwineeks wiſſu kungu bij uſſkattams, kas pehz tahm turrejahs. — Ir ſpehzigu muſchneeku ſtarpâ bija Lutteram daſchi draugi, kas Pahweſta ſpeefchanu apnikkufchi jau fenn bij pehz atſwabbinafchanas kahrojufchi, un ja diwi no teem, Sifings un Utrens, nebuhtu par agri nomirrufchi, tad daſchas leetas wehl zittadi buhtu gahjuſchas. Bet Luttera labba rohka, tâ fakfoht, bija tas jaw peektâ nodakkâ peeminnehts Melanchtons: gan tikkai brunnu-kalleja dehts, bet ittin wihrs pehz Deewa prahtha. Deewabihjigs, rahms, mihligs, gudris, wiſſas augſtas mahzibas pratteis, zittus arween wairak mihledams, ne kâ few paschu, wiſſch jau agri ar Luttera bij fadraudſejees un tam pee wiſſeem darbeem tâ padohmâ kâ rakſtôs palihdſeja. No ſchi gohdajama wihra, kas arri Wittenbergâ

dsihwoja un 14 gaddus pehz Luttera nomirre, tâ ka no dauds zitteem mahzitajeem, kas lihdsſtrahdneeki pee ta augſta darba tahs tizzibas-iſſkaidroſchanas bija, wehl dauds warretu ſtahſtiht, ja grihbetu juhs ilgi kaweht, jeb dsilki eewest. Tomehr weens no teem newaid ais-mirſtams, prohti Ulriks Zwingli, Schweizer-ſemmes mahzitais, kas ap to paschu laiku kâ Lutters Sakſchu-ſemmê, arridſan bij tohs wezzas baſnizas liſſkumus atmettis, un gan drihs to paschu mahzibu paſluddinaja, ko Lutters mahzija. Abbi diwi fakfoht, weens no ohtra neſinnaja; Zwingli arridſan zaur to grehku-atlaiſchanas kuptſchibu, ko weens, ar wahrdu Samſons 1519tâ gaddâ turreja, tappe usmohdinahths, un tik ween leela ſkade, ka abbi wihti padauds aſchi un ahtri bij; jo winnu mahzibas tikkai tai weenâ gabbalâ no ſwehta wakkar-ehdeena magſeniht ne fagahje, un kaut gan ir paschi Marburges pilſatâ, 1529tâ gaddâ ſarunnajahs, tomehr ne ſatikke, un talabbad tas irr zehlees, ka Lutteriſſta draudſe no tahs Kalwinifkas draudſes irr lihds ſchim atſchirta palikkuff.

Liffai muhfu laifds zerriba rahdahs, fa schihs abbas draudses itt kà weenâ faweenofees, un wairs ne pehz Luttera, nedf pehz Kalwihna fauftees, bet pehz ta fkaidra Ewangeliuma ween, to wahrdu: Kristiga ewangeliffa draudse paturrehs. Wehl tannit paschâ laifâ arridsan Englenderu semme no Pahwesta waldischanas atrahwahs, un tas zaur Englenderu kehniin, ar wahrdu Indriks tas astotais, zehlahs. Pahwests tam negribbeja labpraht laut, no fawas laulatas draudsenes atschkirtees un zittu prezzeht; pah to tappe tas kehniin sch dufmigs un ne ween bes Pahwesta schkirahs, bet arri lihds ar fawas semmes no paklausibas prett winnu un no kattoliffas draudses atstahje. Tik stipri tappe Pahwesta walfts no wiffahm pufschm fatreehta un masinata, jo gan drihs ikweens par to preezajahs, fa tas speeschanas un tumfibas laifs nu jau rahdijahs aisgahjis.

Septita nodalka.

No teem notikkumeem lihds Luttera nahwei.

No ta laifa, fa ta lutteriffas mahzibas apleezinafchana Augsburgas pilfatâ preeksch Keisara un wiffseem kungeem 530tâ gaddâ tappe preekschlassita, lihds Luttera nahwei 16 gaddi pagahje, kurrds wiin sch gan neapnihzigi wehl strahdaja, rakstija un mahzija, bet tomehr us wezzumu eedams, jau wairak fawâ meerâ fehdeja. Winna darbs bija firdigi isdarrihts, un winna mahziba, leelam kohkam lihds, wiffâs kristigâs semmês fawas faknes bija isfchahwufi, un fawus farrus isplehtufi. No ta brihscha arri neredseja tik dauds Lutteru un basnizas-preekschneekus, kâ laizigus kungus kohpâ darbotees. Jo deewamschehl no tahm garrigahm kildahm gan drihs laizigas eenaidibas zehlehs. Keisars un tee kattoliffi leelkungi gribbeja tohs ewangeliffus pahruemt un beedinah; bet fchee dasch daschadi kohpâ faweenojahs, winneem ne padohtees, bet teem pretti turre-

tees. Gan nu brihshd's atkal tappe meers derrehts, un teem ewangelisfeem brihwestiba pat'uta pehz winnu wihses Deemu zeenih; pats Pahwests fohlija arween, leelu basnizas-waldineeku faeeschanu turreht, tizzibas-mahzibu labbad, bet tomehr ittin jauka faderriba abbeju starpâ ne muhscham wairs ne raddahs. Tee lutteriski leelkungi diwireis Schmalkaldes pilfatâ fabeedrojahs; tee kattoliski to paschu darrija Nirnbergas pilfatâ, un tâ itgaddâ bailes bij jaturr, lai winnu starpâ tiffai karsch nezeltohs. Gan tanni laikâ arri mahzitaji daudsreis sagahje us farunnaschanahm, bet ne muhscham newarreja tahs tizzibas-kildas islihd'sinahrt. Pats lutters jau wezs tappis un launâs deenâs pawahrd'sis, schahs kildas arri bij apnizzis; tomehr wehl tohs Schmal-kaldes mahzibas-gabbalus farakstija, lai tohs us nahkamu basnizas faeeschanu bruhketu. Schi arri 1545tâ gaddâ Tridentes pilfatâ tappe turreta, un lutters gan winnas eefahk'schanu, bet ne beigas peedsihwoja, jo winsch 1546tâ gaddâ jau pats aisingahje duffeht. Wittenbergâ teem studenteem pehz-

digâ reisē mahzibu turrejis, winsch teize:
 „Nē nu, tas mans beidsams darbs. Lai
 „Deews dohd, ka zitti pehz man to jo labbaki
 „isdarr. Es ne spehju wairs, jo es efmu
 „wahjisch. Luhdseet Deemu par man, ka winsch
 „man fwehtigu, weeglu stundinu atfuhstitu.“
 Gan wehl apgahdaja, ka Bihbele festâ reisē
 tappe drukkata, arri wehl dauds rakstija, kaut
 weenas azs gaismina gan drihs pagallam bij
 sudduffi, bet jau pehz meera kahroja un grib-
 beja kahdâ muishâ fawas deenas pabeigt.
 Us leelahm luhg'schanahm, tomehr atkal Wit-
 tenbergâ atpakkat nahze, bet ne ilgi palikke.
 Jo tee dimi Mansfeldes leelkungi, jeb grah-
 wi bij fastrihdejufchees, un lutters tappe us
 Eislebenes pilfatu aizinahs, tohs faderrinahrt.
 Winsch arri nobrauze, un turp nahzis saz-
 zija: „Rad buh'schu tohs Mansfeldes grah-
 „wus falihd'sinajis, tad brauk'schu mahjâs,
 „guldischohs fahrtâ, un famu meefu doh'schu
 „tahrpeem graust.“ Bet winsch nedabbuja
 wairs mahjâs braukt, jo 17tâ fwehtschu
 mehnefcha deenâ pagallam gurdens palikke.
 Tomehr brihscham wehl zeereja, brihscham

frehslâ duffeja, un wakkarâ, swaigsnites
 pee lohga oppfattendamees, sawus paharus
 flaitij. Tad wisseem labbu nakti fazzijis,
 gahje gulleht ar scheem wahrdeem: „Tehws,
 „tamâ rohka pawehlu sawu dwehfeli. Draugi,
 „luhdseet Deewu par sawu Ewangeliumu, tai
 „tam labbi klastohs, jo Pahwests stipri us to
 „dusmo.“ Magkeniht snaudis, atkal atmoh-
 dahs, un waideja, ka fruhtris fahpoht. Gan
 winnu ar drahnahm un sahlehlm sildija un
 behrse, bet tas nefo nepalihdseja. Tad wehl
 weenu reisi pazehlees fazzija: „Tawâs rohkas
 „pawehlu sawu dwehfeli, Tu effi manni pe-
 „stijis, tu peetizzigs Deews,“ bet tad jau azzis
 flehdse, pagulle atkal, un wairs nerunnaja.
 Itt us beigahm weens mahzitais, Jonas
 wahrda, to wehl prassija: „Zehtht, grib-
 „bat Juchs us to mahzibu no Kristu, tâ kâ
 „Juchs to effat fluddinaijfchi, arri mirt?“
 Ar flannu balsi lutters wehl atbildeja: „Ja,
 „gribbu gan; un tas bij winna pehdigs
 wahrds. Wusch ittin rahmi isdsiffe, pul-
 sten diwi nakti, 18tâ swetschu mehnescha
 deenâ 1546. Zeela noskumschana zehlehs

pahr luttera aiseeschamu. Winna semmes-
 tehws to lihki lifke ar leelu gohdu no Eis-
 lebenes us Wittenbergu west, kurrâ pilfata
 wusch neween pils-basnižâ tappe aprakts,
 bet fur schodeen wehl tanni paschâ basnižâ
 warr to gohda-peeminuu redseht, fo Saf-
 schu leelstungs lifka no missinga isleet, un
 pahr winna fappu zelt.

Lutters nomirre truhkumâ, un winna
 gaspascha, kas wehl feschus gaddus dsih-
 woja, no mihlestibas dahwanahm pahrtiffe.
 Pawissam tam bija feschi behrni bijufchi:
 trihs dehli un trihs meitas; bet tee dehli
 ween ar weenu meitu dsihwi bij, kad tehws
 nomirre. Taggadin no luttera meefigas zil-
 tis neweens wairs newaid pee dsihwibas.

Astota nodalka.

No luttera dabbas, mahzibahm, un
 teem zaur winna nahkuschuum
 augleem.

Zilweki, zaur kurreem Deews leek leelas
 leetas isdarriht, arween ar augsteem tikku-

meem mehds ispuſchkohti buht, un tahds arri pee luttera gan atradde. Winnam bij gaischi prahta-fpehki, un leela luste, patee-ſibu mekleht, ko arri ahtri paſinne un atradde; allasch wiſch dsinnahs jo gudris tapt, pee kahdas atſihtas mahzibas paſtahwigi turrejahs, un to ar neisfakkamu drohſchibu ſtudinaja us aiſtahweja; ne no zilwekeem, bet no Deewa paligu gaidija, tam pahr wiſfahm leetahm palaudamees; nekahdu bailibu nejutte, kad bija kas jarunna jeb jadarra, un par wiſſaugſtaku kungu ne bihjahs, fawas taiſnibas apſinnadamees. Baggatibas nekahroja, jo wiſch fawds ammatds tikkai maſu lohni dabbuja un no fawa ſemmes-ſehwa, kas winnu daſchfahrt apdahwinaja retti ko gribbeja peenemt. Raut arween ne labbi weffels, tomehr tif dauds ſtrahdaja, laſſija un rakſtija, ka winnam netikke ne weeffas eet un ka daſchu zauru deenu ne ehdis palikke. Dahrſa kohpfchana, pulkes, un muſikis, tee bija winna laika kawefchanas un mihtaki preeki. Winna deewabihjaſchana bij leela, jo wiſſ allasch no Deewa runnaja,

Deewu daudſreis peeluhdſe, un ſtipri tam uſtizzeja; wiltibas, un netaiſnibas pee winna ne kad newaid panahktas, fawu laularu draugu mihleja, fawus behrnus kohſchi audſinaja, fawus draugus augſti iſturreja, nabbagus labpraht no fawa maſumina apdahwinaja, un tahds paſemmigs bija, ka wiſch pehz ahtriga gohda nekad netihkoja. Tomehr, zilweks buhdams, arri bes grehkeem un wahjibahm nepalikke. Wiſch nebija wiſſ tif lehns un rahms ka Melanchtons, bet daudſfahrt ahtrs un bahrgs, ir daſchurais parupſch fawa walloda. To pats itt labbi ſinnaja, un tapehz wiſſas weetas, fur itt in ar prahtu un gudribu bij jarunna jeb jarakſta, ſcho fawu lehnu draugu par paligu nehme. Nebuhtu wiſch weetahm pahr daud ihwerigs un zeetprahtigs bijis, tad, kas ſinn daſchas ſchleſchanas un eenaidibas ewangelikâ draudſe ne buhtu zehluſchees. Bet, furſch zilweks irr itt in tihrs un ſwehts? Pawiſſam lutters bija augſti gohdajams Deewa wihrs, ar tahdahm ſirds- un prahtadahwanahm puſchkohts, ka jau waijadſeja

turreht, ja winna mahzibahm nebij driht
atkal isniht.

Schahs mahzibas nu, mihi lassitaji,
Jums gan buhtu japasist, jo Jubs tannis
essat usaugufchi, un mannat gan, ka
mufu basnizas = wihses jo sawadas irraid,
ne ka kattoliskâ draudse. Tas nahzis zaur
lutteru. Winsch mahzija, ka ne Pahwests,
nedf wiffa basniza spehj un drihtst zittadus
tizzibas = likkumus zelt, ne ka mehs fwehtâ
Bihbelê atrohnam; ka Pahwests tikkai bi-
skaps, kâ ir zitti, bet ne wiffas fristigas
pafauls galwneeks, un Jesus weenigais
weerneeks; winsch to peeluhgfschanu to fwehtu
un dauds leekus fwehtkus nozehle, Jesus
waffarinu liffe ne ween ar maist bet arri ar
wihnu par wiffaem turreht, klosterus at-
mette, mahzitajeem lahwe laulibâ dsihwoht,
aufu = bifti, un par naudu pehrkamas grehku-
atlaifchanas wairs nezeete, flauzamu ug-
guni, jeb schtistifchanas = preefsch = elli, lihdf
ar zittahm no zilwekeem peeliktahm mahzi-
bahm ne peenehme, Misses, un to altaru
pulfu, kas tobrihd basnizas bij, ar zitteem

ahrigeem eezehlumeem aisleedse, un tohs
zilwekus pee ta weeniga gudribas un fwehti-
bas muhschiga amota, pee Bihbeles, to
winsch mahzu walldâ pahrtulfoja, un pee
Jesu Kristu, ta ganna un biskapa mufu
dwehsetu, eeksch kâ tizzedami mehs taifnoti
tohpam bes hausslibas = darbeem, peewedde
un stipri paturreja. No tizzibas winsch
deewabihjigus darbus un fwehtu dsihwo-
fchanu ne kad ne atschifhre, bet arween
stipri mahzija, lai laudis no grehkeem at-
grestohs, labbus auglus sawas tizzibas
rahditu, Deewu arween un ar prahtu pee-
luhgtu, basnizas tikkufchi apmekletu, un
Jesus fwehtus likkumus ne tik eeradduma
pehz turretu, bet ar ihstenu frids-wehleschanu
pehz debbesigahm mantahm. Tahdas bija
luttera mahzibas, un tahdahm mahzibahm
arri gan waijadseja auglus nest. Schahdi
augli wairs nebuhs issoudami, kamehr pa-
faule stahwehs, un arri pee teem rohnahs,
kas luttera mahzibas wehl newaid peenehmu-
fchi. Jo zilweku prahts wiffur sawu wezzu
teefu atdabbujis; winsch netohp wairs Pah-

westa kehðes un zilweku walgòs faturechts; laudis wiffur ar drohshibu dohma un sawu praktu paschi warka pee Bihbeles lassifchanas, Deewa atshifchanas un garrigahm mahzibahm; tikkai itt mulkeem zilwekeem warr eerunnaht, kà grehks effus, ar paschu azzim redseht, fo Deews gribbejis mums sinnamu darriht; Deewa wahrds, fwehta Bihbele, wiffu kristigü rohkàs; mahzitaji nedrihkt wairs fwehtu-stahstus, un bahbupafakkas us kanzelehm mahziht, jo tahdeem neweens netizz, kas Deewa wahrdu pats mahk lassihht; basnizas-fungi taggad newaid wairs pasfaules fungi un waldineeki, bet winneem jastrahda Apustuku, jeb mahzitaju darbùs; laiziga waldischana, tà fakkoht, atkal atdohta teem Keisareem, kehneem un leelfungeem, kurrus pats Deews schahdà kahrtà eezehlis, kam Deewam ween, ne Pahwesteem atbildschana jadohd no winnu waldischanas, un kam taggad arri brishw irr, garrigas leetas winnu semmès apfohpt un walduht. Laudis taggad basnizàs nestahw kà fwefchineeki, nefaprasdami, kas tohp

fwefchá wallodà mahzihts jeb luhgts, bet ikkatrai tautai tohp sawà semmes-wallodà Ewangeliums fluddinagts, un wiffu semmakais nabbags warr saprast, kas basnizà notteek. Wiffur tohp lauschu behrni ffohlàs apgaismoti. Za leeka tizziba: ka zaur pah-taru reisehm, zaur gamefchanahm, mohzifchanahm, basnizu apdahwinafchanahm un zitteem ahrigeem tizzibas-liffumeem warroht ihsteni debbefis kluht, irr pakrittust, un Jesus mahziba: ka tikkai tas debbefis nahk, kas darra debbefiga Zehwa praktu, tohp no wisseem tizzeta. Tahdà wihse fungi un kehniini lihds ar laudim un pawalstneekeem, baggati un nabbagi, wezzaki un behrni, ar wahrdu, wiffi kristigi zilweki, un paschi muhsu kattoliski tizzibas-beedri wehl schinni laikà tohs augtus reds un bauda, kas zaur luteru pasaulè zehluschees.

Dewita nodalka.

No ta, kas pehz Luttera nahwes
notizziz.

Zuhs nu wehl kahrofeet sinnabt, mihsli
laffitaji! kà jo prohjam ar Luttera mahzibu
buhz gahjis pafaulè, un ir to gribbu es Jums
itt ihfà stahstà sinnedu darriht; jo kad Lut-
ters mirre, tad jau rahdijahs, ka tai jaun-
uszeltai draudsei ilgi meers nebusfchoht.
Keisars Kahrlis to jaunu mahzibu gan ittin
par flittu ne eeraudsija, bet winsch zittu
laizigu sinuu dehl gribbeja tohs fungus pahr-
speht, kas pehz tabs turrejahs. Tapehz fa-
beedrojahs winsch ar Pahwestu, kas tuhliht
affas pasuddinaschanas = grahmatas prett
teem isfuhcija, kas Luttera mahzibas zee-
nija. Un tà wehl tanni paschà gaddà, kad
Lutters bija mirris, karsch zehlahs, kurrà
Keisars papreefch stippri uswinneja, bet
pehz gallà tomehr paspehleja. Weens no teem
Sakfchu leelkungeem, Morizis wahrda,
eefahkumà bij us Keisara puffi, un tam tik
spehziggi palihdseja, ka diwi lohci warreni

leelkungi (tas ohtris Sakfchu leelkungs,
Jannis Wridriks, un Effes leelkungs,
Wihlipsis, kurrus jau festà nodalkà esmu
peeminnejis) nè ween no winnu semmehm
tsdshiti, bet arri par Keisara zectunneekem
tappe. Tomehr tas pats Morizis drihs un
nedohmajohr ar Keisaru dümpf kllia un prett
to paschu pagreesehs; kad nu leels un fir-
digs karrà-wirfneeks bija, tad winsch to
Keiserisku spehtu tik ahtri Wahzsemme pahr-
warreja, kà winsch gan drihs paschu Keisaru
buhtu sawàs rohkàs dabbujis. Morizis bija
no firds Lutteraneris, un zaur winna us-
warreschanu tee, kas lihds schim leelàs bai-
lès bij dsihwojufchi, us reisi atspirge un atkal
spehziggi tappe. Passawas pilfatà tappe
155. tà gaddà jau meers derrehts, un tas
karsch nobeigts, kas 6 gaddus bij turrehts
tappis; bet 1555. tà gaddà 26. tà ruddens-meh-
nescha deenà tappe Augsburgas pilfatà tas
ihstenais leelais tizzibas meers falihgts,
kurrà ewangeliskai draudsei wiffur tappe
wehlehts, Deemu pehz sawàs wihses meerà
un drohschiba zeenht. Morizis scho meeru

wairs nepeedsifhwoja, jo tas diwi gaddus
preefch ta tappe kaufchanâ nofchauts; ir
tas leelkungs Jannis Wridriks bija nomir-
ris, bet tas ohris, Wihlips; pee fchihs fa-
lihgfchanas tappe atkal walkam laists un
fawu semni atdabbuja. No fchi laika lut-
teriskai draudsei Wahzsemme ta patti teefa
un walka bij, kâ kattoliskai, un tã jo dee-
nas jo wairak fahze wiffur plestees. Gan
tahs kattoliskas mahzibas tanni jau peemin-
netã basnizas - waldineeku faeefchanã, kas
Tridentẽ fahzeshs, bet pehz ilgeem gaddeem
zittã pilfatã beidsehs, tappe wehl wairak
apstipprinatas, un wiffas zittas pretti buh-
damas mahzibas pasuddinatas; bet kas par
to wairs behdaja? Nu jau luteriska basniza
tã fakkoht, us zeetahm fahjahm stahweja,
un dauds semmẽs ittin kohfchi faktoja un see-
deja. Simts un weenu gaddu pehz luterã
eefahfchanas wehl breefmigs karsch zeh-
lehs Wahzsemme, kas tohp trihsdefmits
gaddu karsch nofauts; jo tik ilgi affins-
isleefchana, pohstifchana, kaufchana, bads
un mehris Wahzsemmi maitaja, un fcho

baggatu semni gandrihs par tuffnefi darrija.
Schinni karrã atkal Keemfch-Keisars, to
brihd Werdinands wahrã, ar leelu uswin-
nefchanu prett teem luteriskeem leelkungeem
eefahze, bet pehz fchee tappe no leelsirdiga
un augsti peeminnama Sweedu kehnina, kam
wahrs bija Gustaws Ahdolps, atkal
isglahbti. Schis, ka no Deewa fuhtrihst,
no fawas Sweedu-semmes ar karrã-fpehfu
itt paschã laikã atgahje, un par fawu tizzibu
neween laimigi un stipri karroja, bet arri
dsihwibu pamette, jo winsch leelã kaufchanã,
kurrã Sweedi uswarreja, tappe nofchauts.
Bet ir pehz winna nahwes Sweedu karrã-
waldineeki un runnas-fungi ar tahdu leelu
gudribu un stiprumu zihnijahs, ka pehz gallã
tanni meerã kas 1648tã gaddã Ministeres
pilkatã derrehts tappe, wiff ewangeliskai
basnizai par labbu isgahje un ta fawas wez-
zãs teefãs un wezzõs likumõs palikke. No
ta laika winna nefad wairs leelãs breefmãs
krittuffi, bet ar kattolisku un greekisku bas-
nizu blakkam fawã meerã un gohdã no Deewa
usturreta tappuffi. Schinni meerã tad arri

mehs Kurfemneeki no muhsu pirma leelfunga, Gottarta Kettlera laika fahfoht, lihds scho baltu deenu, pahri pahr 250 gaddeem pehz lütteriskahm mahzibahm effam Deewu zeenijufchi, un pee tahm lihds ar Widsemneekem un Jggauneem dshwojufchi. Schinni meera tohpam arri taggad wehl no muhsu augsti warrena un schehliga Keisara, Alekfan-dra usturreti, kas pats, lihds ar wisseem Kreeweem pee greekeru = basnizas peeffaitidamees, tomehr muhs un wissu zittu tizzibu beedrus, mihligi neween fawâ walsti zeesch bet arri farga, un mumis pats wehlejis, to peeminneschanu tahs zaur lütterera pastrahdattas tizzibas = apgaismoschanas 19tâ leetusmehnescha deenâ schinni 1817tâ gaddâ muhsu basnizâs augsti fwinnreht.

Desmita nodalka.

Deid samas mahzibas.

Schis mahzibas lai Jums un Juhfu pehz nahkameem tohs wahrdus wehl dshkaki firrdi eespeesch, fo schinni jaukâ deenâ effat no faweem mihleem mahzitajeem dsirdejufchi.

Jums peenahkabs, Deewu firfnigi un pafemmigi flaweht, ne ween par to, ka Juhf pee Jesus atpestitas draudses peederrat, bet arri par to, ka zaur lütterera un wiinna beedru darbeem pee gaischakas un isfkaidrotas Deewa atshschanas effat peewesti tappufchi. Deews, kurra wahrds nesuhd, kaut debbes un semme suddihs, pats allasch par to gahdajis, un wehl gahdahs, ka wiinna wahrda muhschigs gohds pafaulê paliktu, un ta fwehtais gaischums ne kad netaptu wissai aptumfchohts jeb isdsehsts. Ustizzesim Deewam! winsch weenmehr mohdinahs labbus tikfuschus strahdneekus fawâ wihna-kalnê, kas Apustutu pehdâs eedami, ne ween mahjâs fristigus laudis gaischi mahzihs, bet arri wiffrahlakds semmes gabbalds Ewangeliuma baggatibas aisnessihs un fluddinahs, tâ ka tomehr pehzgallâ tee pagani gaismâ staigahs, weens gans un weens gannams pulks paliks. Par to Deews spehzigis gan; bet mumis neklahjahs isgudroht, kad un kahdâ wihfê, jeb woi pawiffam tas warrehs no-tift; luhgstim tikfai firfnigi:

Zu muhschigs gaischums, Jesu Krist!
 Zif dauds irr, kas tew ne pasihst;
 Ak, wedd jel wiffus pee tew klast
 Un flaidro winneem fird' un prah't.

Mihlestim, flawesim un gohdasim arri
 muhsu dahrgu mihlu Keisaru, kas ne no
 muhsu draudses buhdams, mums tomehr
 wiffu waktu un drohshibu tauj, pee muhsu
 mahzibahm palikt. Winnam wiffi wiina
 pawalstneeki mihli, un winfch sinn gan, ka
 tas peederr pee zilweku labklahfchanas, ka
 ikweens warr fawu tizzibu drohshchi apleezi-
 nahe. Tapehz arri zaur wiffu Kreewu-
 semmi lutterifkas basnizas irr atrohnamas,
 fur ween tahdas draudses irr famettufchees,
 un pats muhsu Keisars pee faweem augsteem fun-
 geem un deenereem ne muhscham ne ismekle,
 kahdu tizzibu tee apleezina. Ak, kaut wiffi
 kehniini un Keisari buhtu tapat darrijufchi!
 Tad nebuhtu daschäs semmès dauds tuhst-
 schi zilweki tapehz ween nokauti, isdshiti un
 apbehdinati tappufchi, ka winni lutterifku
 jeb zittu fawadu tizzibu turrejufchi. Kreewu-
 semmè tas muhscham nenotiks. Lai to ta-

pehz lihds ar muhsu Keisaru firfnigi mihle-
 jam, un to ar paschu muhsu affini pahrstah-
 wam, dseedadami:

Deews! fwehti muhsu Keisaru,
 Kas brihwibu mums dohd:
 La turreht fawu tizzibu,
 Ka patti firds to proht.

Turrait, af mihli lassitaji, arri fcho
 Juhfu tizzibu augstā gohdā. Jo flaidra,
 prahtiga un pehz Biheles wahrdeem istul-
 kota ta irr, jo mihlaka lai ta Jums irr. Ko
 palihds mums mahnekti, un zilweku eezel-
 fchanas? Ko atneff mums tumfiba un ne-
 faprafchana? Woi Juhš ne effat laimigi,
 ka Jums brihw irr, ar paschu azzim redseht,
 ar paschu prahteem dohmaht? fawā wallodā
 pahtarus flaitiht, Deewu luhgt, spreddifus
 dsirdeht? Ka Jums ne kahdi gruhti ahrigi
 basnizas - likkumi, ne kahdas zeetas garra-
 usspeefchanas? Mihlejeet nu tahdu gaischu
 un weeglu tizzibu, walfajeet fawu prahtu,
 zif spehdami, tohpeet gudraki un jo deewa-
 bihjigi, atmetteet mahnu = tizzibas un tahs

tumfchas elku-mahzibas, kas no wezzeem laikeem fchurp turp palikkufchas, un dseedajt:

Lai wiffas leekas eerafchas
 Un wezzas blehau-tizzibas
 No muhsu starpas nihkt un fuhd;
 Mehs gribban gaisinas-behrni buht.

Meklejeet fawu gaischumu fwehtâ Bihbelê! Zif jaukas irr tahs Bihbeles draugu fabeedrofchanas wiffâ pafaulê un arri Kree-mu- tâ kâ Widsemmê un Kursemmê. Deewa wahrds tohp ittin ar leefchanu isleets pahw wiffahm semmehm un buhdahm. Ir tahdi dabbu Bihbeli lassihht, kas no tahs ne muhscham newaid sunajufchi, jeb kam fchi lassifchana lihds fchim aisleegta bijufi! Woi Deews, tas warrens funks, tahdu deewa-bihjigu darbu nefwehtihis laizigi un muhschigi? Kemmeet arri Zuh, af latweefchi, dalku pee ta. Zuh nedseennat zilwezigu darbu us preekschu, bet Deewa darbu. Meklejeet gaischumu basnizas un wiffwairaf ffohlas. Mahzait faweem behrneem lassihht, un Deewa arfifchhanu. Lai ir mahzahs rakstihht,

un zittas gudribas. Medufmojeet ar teem, kas Zums ffohlas zekt, un Zuhfu behrnus mihligi speefch, lai mahzahs, bet turrait tohs par Zuhfu ihsteneem labdarrigeem draugeem. Preeksch luttera bija tee laudis arridsan tihri lohpi; bet kad wunsch ffohlas eezehle, kâ tad tee ffohdrejahs un no meega pamohdahs! Zuhdseet arri:

Swehti ffoh'as, basnizas,
 Kurrâs tohp pehz Deewa prassihhts,
 Deewa wahrds lai sehtinâs
 Tohp ar prahtu walkahhts, lassihhts.

Beidsoht, mihli lassitaji, es Zums atgahdinaju to leelu baufli muhsu funga un meistera, prohti to mihlestibas un faderribas baufli. Saderreet un mihlejeetees neween fawâ starpâ, bet arri ar wiffseem zitteem draudsu beedreem, lai buhtu kaut kahdas tizzibas buhdami. Mums nu patihkt muhsu mahzibas; tâ ir zittam patihkt tahs, kurrâs Wunsch dsimmis un audsis. Lai tad ikweens pee fawas mahzibas paleekt; nestrihdejeet ar neweenu, nefmahdejeet neweenu, nezektetees

pahr neweenu. Katris fewim stahw, fewim
 friht. Deews muhs wiffus reds un teefa;
 winsch muhs wiffus zeefch un mihle. Zeeti-
 fim un mihlesim ir mehs weens ohtru. Mehs
 effam wiffi lohzepli pee muhsu galwas, kas
 irr Kristus, un zil eeffch ta tizz un deewa-
 bihjigi dsihwo, tohp fwehtigi. Lai tad Deews
 muhs pafarga ka zittas draudses beedrus ne-
 eenihdetum, neds pahr winnu liffumeem
 fmeetum. La deena nahks, bet wirs sem-
 mes ta newaid peedsihwojama, kurrâ mehs
 wiffi augstakâ gaismâ wehl pateesibu atsihfim
 un wiffi weenâ balsi fleegsim: Eeffch
 weena Deewa tizzam mehs!! — Tad

Mahz' no debbes, mihlestiba!
 Mahjo muhsu sirsuinâs.
 Sabedro muhs weenprahtibâ
 Kamehr gals mums atsteidsahs.
 Tizziba lai neschfir muhs,
 Kristus dahrgus lohzeplus!
 Schelschanas un eenaidiba
 Suddihs zaur Tew, mihlestiba!
